

ALEVİ TÜRKMENLERDE BİR HALK OYUNU: “CANİMEN” -ANKARA KALECİK YÖRESİ ÖRNEĞİ-*

A Folk Dance In Alawi Turkmens: The Case of “Canimen” From Kalecik Region of Ankara

Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ**
Dr. Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR**

ÖZ

Sözlü kültürün önemli bir ögesi olan geleneksel halk oyunları, kültürel değerlerin kuşaklar arasında aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Orta Anadolu Alevi Türkmen toplulukları arasında oynanan “canimen” adlı oyun da geleneksel sözlü kültür öğelerinden birisidir ve kaynağı halka dayanan, yaratıcısı belli olmayan bir kültürel miras olarak günümüze taşınmıştır. Alevi inanç sistemi içerisinde, kökeni Türk kültürünün farklı inanç biçimlerine dayanan Alevi pratiklerinde, Türklerin İslamiyet’i kabulünden önceye ait olan gösteri sanatlarını kullanma geleneği korunmuştur. Bu çalışmada canimen oyununun geçmişten taşıdığı izler ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında kültürel kodların kuşaklar arasında aktarılmasında oyunun işlevi incelenmiştir. Aleviliğin değer sistemi ile bütünleşmiş, yöre halkının sosyal yapısını yansıtan ve kültürel özelliklerini günümüze taşıyan, eğlence amaçlı oynanan ‘canimen oyunu’ nun anlatıldığı çalışmanın alan araştırması, Ankara Kalecik ilçesine bağlı Elmapınar Köyü ile sınırlı tutulmuştur. Halk oyunları, fertleri bir araya getirir, toplumun üyelerini bireysellikten sıyrarak kolektif bir unsura dönüştürmede rol oynar. Ağırıklı olarak bu bağlamda ele alınan canimen oyununun işlevleri; sadece görünür vaziyette yerine getirdiği açık işlevler olarak değil, ritüeller ve seremonik unsurlar içeren örtük, gizli işlevleri ile değerlendirilmiştir. Çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile elde edilmiştir. Çalışmada oyun-dans ilişkisi üzerinde durulmuş, canimen, didaktik bir unsur olarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında oyunun önemli bir kültür ögesi olarak ait olduğu topluluğun birlik, beraberlik duygusunu güçlendiren, kültürel kodların kuşaklararası aktarımını sağlayan bir işleve sahip olduğu, aynı zamanda bir sosyalizasyon aracı olduğu görülmüştür. Öte yandan oyununun icrası ve işlevi; küreselleşme, kentleşme, göç gibi sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelere paralel bir biçimde değişmektedir. Canimen, yöredeki kültür-inanç sisteminde varlığını korumakla birlikte; oyunun sözlü belleğe dair kavramlarının giderek unutulduğu, görsel hafızanın kaybolmaya yüz tuttuğu ve oyunun geçmişten bugüne devam eden didaktik işlevini bugün yeterince gösteremediği gözlemlenmiştir. Ritüeller, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi, sürdürülmesi ve toplumsal düzenin sağlanmasında önemli işlevlere sahip olduğuna göre, toplumsal yapıya uygun olarak değişime de açıktır. Günümüzde, unutulma tehlikesi ile yüz yüze olan canimen, kültürel kodları ve işlevsel özelliğiyle önemli bir sözlü kültür ürünüdür. Değişen yaşam koşulları ile gelişen değerler sisteminde canimenin yeniden sentezlenip gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve yaşatılabilmesi için mevcut yapısının kayıt altına alınması, yazılı kaynağa dönüştürülmesi kültürel değerlerin yaşatılması açısından hayati öneme sahiptir. Bu araştırma canimen oyununu sosyolojik bir perspektiften ele almıştır. Oyunla ilgili daha geniş örneklem üzerinde; edebiyat, halk bilimi, görsel sanatlar gibi farklı disiplinlerde yapılacak çalışmaları kaybolmaya yüz tutmuş bir sözlü kültür unsuru korunmuş olacaktır. Ayrıca, oyunun tarihsel, kültürel, coğrafi özelliklerinin detaylandırılması araştırmaların kültürel ve bilimsel alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Canimen, dans, ritüel, halk oyunu, Alevi.

ABSTRACT

Traditional folk dances- important elements in oral culture- play important role in transmitting cultural values between generations. The dance called “canimen” performed by the Alawi Turkmens in Central Anatolia is also one of the elements of traditional oral culture and has been carried to the present day as a cultural heritage whose source is the community and whose creator is not known. The tradition of using the performing arts dating from the era before Turks’ embracing of Islam as their religion has been preserved in Alawi practices which are based on different belief forms of Turkish culture within the belief system of Alawis. This study

* Geliş tarihi: 11 Haziran 2020 - Kabul tarihi: 22 Mayıs 2021

Beşirli, Hayati; Yiğittürk Ekiyor, Emel. “Alevi Türkmenlerde Bir Halk Oyunu: Canimen-Ankara Kalecik Yöresi Örneği” *Millî Folklor* 130 (Yaz 2021): 132-144

** Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Ankara/Türkiye. hayatibesirli@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2051-2471.

*** Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Görevlisi, Ankara/Türkiye. emelekiyor@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1410-9093.

reveals the traces of “canimen” from the past. The functions dances fulfil in the transmission of cultural codes from generation to generation are examined within the scope of the study. The field study of the dance “canimen”-which is integrated into the value system of Alawism, which reflects the social structure of the local people, which transmits the cultural features to the present and which is performed for fun- was limited to Elmapiınar village of Kalecik district of Ankara. Folk dances assemble people and they prevent them from being individuals and thus play role in turning them into collective elements. The functions of the folk dance have been evaluated not only as the explicit function that is performed in the visible state but also with implicit latent functions including rituals and ceremony elements. The research data were collected through semi-structured interviews. In the study, the play-dance relationship has been emphasized and canimen is considered as a didactic element. It is found in this study that the dance has functions that strengthen the sense of unity and togetherness as an important cultural element of the community, which enable the transmission of cultural codes between generations and which also act as an instrument of socialization. On the other hand, the way folk dances are performed and the functions they fulfil also change in parallel to socio-economic and socio-cultural developments such as globalization, urbanization, and migration. While maintaining its existence in the culture-belief system in the region; it has been observed that the concepts of verbal memory of the folk dance were gradually forgotten, visual memory was beginning to disappear and the didactic function of the dance coming from the past to the present time cannot be fulfilled sufficiently today. Because rituals have significant functions in arranging, maintaining, and establishing social order; they are also open to changes in accordance with social structure. Canimen- which faces the danger of being forgotten today- is an important product of a social culture with its cultural codes and functional properties. It is of vital importance that its current structure should be recorded and transformed into a written source in keeping the cultural values alive so that the folk dance can be transmitted down to next generations by re-synthesizing it in the system of values which develop with changing life conditions. This paper considers the folk dance, canimen, from the sociological perspective. Such an element of oral culture-which is in danger of beginning forgotten- will be preserved through studies to be performed in the future with larger samples in disciplines such as literature, folklore, and performing arts. Besides, it is also thought that studies which describe the historical, cultural, and geographical details of the dance will contribute to the areas of culture and science significantly.

Key Words

Canimen, dance, ritual, folk dance, Alawi.

Giriş

Oyun ve dans ilişkisi oldukça karmaşıktır. Birçok oyunun önemli, bir o kadar da özel bir parçasını oluşturan dans; insanların duygularını, hayallerini, düşüncelerini ve kültürlerini yansıttığı araçlardandır. Oyunun türlerinden birisi de müzikle dansın ahenkli birlikteliğinden doğan halk oyunlarıdır. Toplumsal yapıyı ve toplumsallık dünyasını oluşturan bir dizi pratiğin içinde yer alan dans (James 2013:101) halk oyunlarında geçmişle bugünün bağımlı kuran bir simgedir. Halk kültürünün değerlerini yansıtan ve kuşaklararası aktarımını sağlayan halk oyunlarının kökenlerinin din ve büyü ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Eroğlu 1999:32). Aleviliğin kültürel geçmişinin dayandığı ve bu geçmişin taşıyıcısı olan araç sözlü kültür olmuştur. Eski Türk toplumlarına ilişkin incelemeler yapan araştırmacılara göre, günümüzde pek çok davranışın, terimlerin, deyimlerin ve folklorik unsurların temelinde Şamanist dönemden kalıntılar bulunmaktadır (Hassan 2009:106-109). Dünyada bütün halklarda var olan şamanın toplum içinde şair, besteci, şarkıcı, müzisyen, oyuncu rollerinin bulunduğu, ruhlarla iletişim kurmasında en etkili yollardan birinin müzik ve dans olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla halk oyunlarının icralarının ve yaratımının kökeninde dinsel ve büyüsel unsurları taşımasından dolayı şamana ait icralara dayandığı ileri sürülmektedir (Ertural 2012:103).

Kökene, Türk kültürünün farklı inanç biçimlerine dayanan Alevi pratiklerinde, Türklerin İslamiyet’i kabulünden önceye ait olan gösteri sanatlarını kullanma geleneği korunmuştur. Çalışmamız kapsamında yer alan canimen oyunu, bir inanç sistemi olan alevi topluluklarda görülmüş ve diğer topluluklarda rastlanmamıştır. Türklerin Şamanist dönemlerinde inanç kültleri, genel olarak atalar-tabiat-gök Tanrı kültlerine dayanmaktadır.

Şamanın yönettiği, kadın ve erkeklerin içki eşlikli ritüelleri Radloff, Potapov, Köprülü, Marcireau gibi yazarlar tarafından da doğrulanmıştır. Bu ritüeller farklı inanç uygulamaları ile Türkmen pratiklerine girerek bugüne kadar taşınmıştır (Ocak 2002:175-176). Potapov'un bir saç törenini anlatımı sırasında kadın ve erkeğin nehir kenarında beraberlerinde çeşitli içki ve yiyecek getirmeleri (Potapov 2012:278). Bunun yanı sıra Erlik'e sunulan kurban töreni anlatımında kadın ve erkeğin birlikte yemeğe katılmaları ve tören bittikten sonra içki meclisindeki birlikteliklerinde (Radloff 2008:82) olduğu gibi birçok örnekte toplumsal hayatın bir parçası olan inanç alanında kadın ve erkeğin birlikteliği görülmektedir. Bunun başka bir örneği de Köprülü (1976:33-34)'den verilebilir. Bu anlatıda Hoca Ahmet Yesevi'nin meclisine örtüsüz kadınların da devam ettiği ve beraber zikrettiği söylentisinin diğer din adamları arasında rahatsızlık yaratması söz konusudur. Bunun üzerine Hoca, aynı hokkaya ateş ve pamuğu koyar. Ateş ve pamuğun yanmadığı görülür. Böylece, erkek ve kadının da ehli hak meclisinde birleşebildiği görülür. Bu öz, Aleviliğin kültürel alanına dair ürettiği, icra ettiği ve zaman içinde kurumsallaşan; oyunlarında, müziklerinde, danslarında da yansımaları bulmaktadır (Aydın 2007:151, Ocak 2002:175-178).

Araştırmacılara göre oyunlar; tarihsel süreç içerisinde anlamlarında ve icralarında değişime uğrayarak ritüel olmaktan uzaklaşmıştır. Kaepplere de bazı toplumlarda insanların tanrı için sergiledikleri hareketlerin dinsel bir tören olarak kabul edilmesine karşın aynı hareketlerin izleyici karşısında sergilendiğinde bir dans olarak algılandığını savunmaktadır (Kaeppler 1997:102). Bu çalışmanın konusunu oluşturan canimen oyununun temellerinde de Aleviliğin ve İslamiyet öncesi Türk inanç pratiklerinin izlerini görmek mümkündür. Alevi inancına mensup toplulukların halk bilimi ürünlerini, kutsalın kolektif olarak paylaşımının gerçekleştirildiği ritüeller içerisinde ürettiği, aktardığı ve güncellediği görülmektedir (Akın 2017:46). Canimenin zamanla ritüelden dansa doğru bir geçiş yaşadığı ve sosyo-kültürel bir işlevi yerine getirdiği düşünülmektedir.

Metodoloji

Canimen oyunu; Ankara Kalecik, Kırıkkale Sulakyurt ile Eskişehir Alpu coğrafyasında varlığı tespit edilen bir halk oyunudur. Bu çalışma, Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlı Elmapınar'da gerçekleştirilmiştir. Araştırma için Elmapınar Köyü'nde ve Elmapınarlılar'ın Ankara merkezde düğün, nişan, kına gecesi gibi törensel etkinlikleri incelenmiştir. Bu kapsamda veriler; on kişiden oluşan bir örneklem grubu ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve katılımlı gözlem yoluyla elde edilmiştir. Analizlerde; oyunun sosyo-kültürel işlevleri üzerine odaklanılmıştır. Araştırma sürecinde insanların birbiriyle nasıl etkileşime girdiği, kendi toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduğu ve sürdürdüğüne dair anlayış ve yorumlara varmak üzere; insanların doğal ortamlarında toplumsal olarak anlamlı eylemin doğrudan ayrıntılı gözlemi ile görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin sistematik analizi (Neuman 2009:131) yapılmıştır.

Oyun ve İşlevi Üzerine

Çağdaş işlevselciliğin önemli temsilcilerinden ve önderlerinden sayılan (Wallece ve Wolf 2012:46) Durkheim'in teorisinde, ahlaki sistemler toplumsal örgütlenmenin herhangi bir işlevini karşılamaktadır. Dolayısıyla, toplumsal kurumlar özgül toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere var olmaktadır (Swingewood 1998:265). Bu bağlamda Durkheim sosyolojisinde din toplumsal bir kurum olarak ele alınmaktadır. Durkheim (2010:23-63)'a göre din toplumsaldır ve dinsel inanç ve uygulamalar zaman zaman insanı

şaşırtacak biçimlerde simgesel olarak görünebilir. Simgenin anlaşılmasında farklı kaynakların simgesel inşada etkisinin göz önünde bulundurulması gereklidir. Nitekim dinsel erdemlerin tamamı da dinsel kişiliklerden kaynaklanmaz. Bazı kültürel ilişkiler insanı bir gökselliğe bağlamaktan başka amaçlar da gütmektedir. Diğer bir ifadeyle eylemlerin altında yatan gerçeklikler toplumsal bağlamı ile ele alınmadıkça anlaşılamaz. Durkheim (2003:47), toplumsal nitelemesini “toplumda belirli bir yaygınlık gösteren ve toplum için az veya çok bir yararı olan, toplum içinde oluşmuş bütün fenomenleri” anlatmak için kullanmaktadır. Birçok çalışmada ortak değerler ve toplumsal yaşamın ortak biçimleri üzerinden kültürel unsurları ele almaktadır. Kültür kavramı, sosyolojinin kurucu sosyologları tarafından doğrudan kullanılmamakla birlikte kültürel unsurlara sıkça yer verilmiştir. Bu bağlamda Durkheim sosyolojisinde ritüeller önemli bir yer tutmaktadır ve Durkheim; dansı, müziği, şarkıyı ritüel toplantıların bir parçası olarak görmüştür (James 2013:109).

Ritüel; uygun zamanlarda yerine getirilen, sembollerin de kullanılabilirdiği ve sık sık tekrarlanan bir davranış modeli olarak tanımlanmaktadır. Şahin (2020:134) ritüeli, insanı toplumsal bir varlık haline getiren, kök paradigmalara gerçeklik kazandıran, sosyokültürel ve ekolojik düzen arasındaki bağı kuran kültürel kalıplar olarak nitelendirmektedir. Yazara göre ritüeller, kutsalın her türü ile iletişimi kurmak üzere yapılan salt eylemler olmanın ötesinde sembolik kodları ile sosyal ve kültürel hayatı ifade etme yeteneğine sahiptir (Şahin 2009:565).

Ritüellerin etkili olduğu başlıca alanlardan birini din oluşturmaktadır. Ancak ritüelin etki alanı seküler ve gündelik alana kadar uzanır. Ritüeller, dinin de dâhil olduğu sosyokültürel yaşamın kutsallık kaynaklarını eylem içinde somutlaştırmaktadır. Sadece ibadet ya da dinî pratikle sınırlandırılmayacak kadar geniş bir kavramsal içeriğe sahiptir (Şahin 2008:270). Bu kapsamda Goffman’ın dramaturjik sosyolojisinde aktörlerin etkileşim perspektiflerini geliştirdiği rituelleşmiş gündelik davranışlar kapsamında “etkileşim ritüelleri” karşımıza çıkar (Marshall 1999:623). Standartlaşmış ve tekrarlanan sembolik davranış biçimi olan ritüel, bireysellikten öte, grup bilincini ve birlikteliğini ortaya koyan duygusal bir kanal, yeni bilgi ve tecrübeler için bir rehber olarak geçmişi günümüze, günümüzü de geleceğe bağlayan bir bağ özelliği taşımaktadır (Karaman 2010:229). Ritüeller ayrıca, bireyleri geleneğe göre kültürlendirme işlevine sahiptir. Bireyin doğuştan getirdiği fiziksel özellikleri sosyal statü ve rollere dönüştüren ritüeller, bireylerle sosyal düzen arasındaki bağı kurmakta ve onları toplumun doğal üyeleri hâline getirmektedir (Şahin 2019:10). Ritüellerde kontrollü bir şekilde mekân kullanımı ve bedenin kullanılması söz konusudur ve hareketlerin kendine özgü bir zamanlaması bulunmaktadır (James 2013:138).

Durkheim ritüeli, dini hayatın pratiklerini yorumlarken kullanmaktadır. Kutsal ile din dışı arasında güçlü bir ayırım yaparak ritüelleri kutsal kategorisine yerleştirmektedir. Dini fenomenleri; inançlar ve ayin (ritüel)ler olarak iki temel kategoriye ayırmaktadır (Durkheim 2011:56). Kültürel kodların aktarılması ve ortak değerlere etkileri bakımından, dinin ilkel kabilelerin çoğunda bütünleştirici özelliğinden söz etmektedir. Ritüele katılanlar, ortak nesnelere, eylemler ve iletişim yoluyla birbirlerine odaklanırlar ve odaklandıkları ortak noktanın farkındadırlar. Durkheim için ritüel; sembolik bir üretim ve/veya yeniden üretim aracı olarak toplumsal olanın ve kültürün bir göstergesidir (Alver 2010:204). Bu çalışmada ritüel sadece mistik boyutu kapsayan dini alandaki yeri esasında

değerlendirilmemiş, belirli şekildeki hareketlerin, belirli sırayla ortaya konulması ve hareketlerin belirli bir temsil kabiliyetine sahip olması kapsamında (Rappaport 2006:187) ele alınmıştır. Bunun yanı sıra çalışma konusunu oluşturan canimen oyununun belirli topluluğa ait olması ve bunun bir inanç topluluğu olması mistik boyutunu da ortaya koymaktadır.

Toplumsal yapı harmonik olarak işleyen bir bütüne (Beşirli 2012:63) işaret etmektedir. Bu bütünde, insan hayatının önemli belirli dönemleri vardır. Bu dönemler bireyi ve toplumu etkileyen, kültürden kültüre çeşitlilik gösteren bir süreç izlemektedir. Bu süreç içerisinde yaşanan ve kendine has özellikleri bulunan geçiş ritüelleri bulunmaktadır. Bunlar arasında; düğün, nişan, kına gecesi, sünnet gibi eğlence biçimleri de yer almaktadır. Günlük hayatta üyelerini bir araya getiren ve çeşitli sosyal ilişkiler düzenleyen ritüelleri Gluckman, “sosyal ilişkinin ritüeli” olarak sınıflandırmaktadır. Bu tür ritüeller üyelerinin ortak inançlarında anlam bulur ve mistik, duyuüstü ürünlerden sosyal, doğal ve doğaüstü alanlara düzen getirdiğine inanılmaktadır (Peacock 2006:141). İşlevselciliğin karakteristik özelliğine göre, toplumda her parçanın anlamı yalnızca, sistem içinde özel bir işlevi yerine getirdiği bütünlü ilişkisi içinde ortaya çıkmaktadır. Bunun için toplum birbirine bağımlı ve hepsi de genelde sistemin bütünleşmesi ve uyarlanmasına katkıda bulunan öğelerden oluşmaktadır (Swingewood 1998:272). Toplumsal, kültürel olguların toplumsal-kültürel sistem içerisinde yerine getirdiği işlevlerin çözümlenmesi (Wallace vd. 2012:43) işlevselciliğin en belirgin özelliklerindedir. Bu yönüyle işlevselcilik kültürün temel öğelerinden olan değerlere büyük önem atfederek toplumun birliği ve paylaşmakta oldukları hususlara ağırlık vermektedir.

Yapı ve işlev ilişkisi üzerine kuramını inşa eden Parsons, kişilik ve kültür sistemleriyle toplumsal sistemin bağlantılarını kuran bir toplum modeli sunar ve toplumsallaşmayı; bilgilerin öğrenilmesiyle yerleşik norm ve değerlerin içselleştirilmesinin bileşimi, biyolojik yeniden üretimin yanı sıra toplumsal sürekliliği sağlayan başlıca süreç olarak değerlendirir (Bottomore vd. 1997:342).

Folklorun işlevlerini değerlendiren öncül çalışmalardan birisi William R. Bascom’a aittir. Yazar, “Folklorun Dört İşlevi” (1954) adlı çalışmasında folklorun sosyal bağlamına, kültürel bağlamı kapsamında kültürle ilişkisine ve önemine işaret ederek işlevlerini sıralamaktadır: 1. Eğlence, 2. Kültürel unsurlara (değerler, töreler, inançlar) ya da kabul edilen davranış kalıplarına uyumu sürdürme, onaylama, 3. Eğitim ve kültürü gelecek kuşaklara aktarma, 4. Bireysel ve toplumsal baskılardan kurtarma (sosyokontrol, etki, yönlendirme, empati gibi).

Canimen oyunu da bu bağlamda ele alınmıştır. Kültürün kuşaklararası aktarımını sağlayan, bireylerin eğlence, eğitim gibi kurumsal ihtiyaçlarına yanıt verebilen bir sosyalizasyon aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyunun işlevleri, sadece görünür vaziyette yerine getirdiği açık işlevler olarak değil, ritüeller ve seremonik unsurlar içeren örtük fonksiyonları, saklı işlevleri (Beşirli 2011:339) olan didaktik bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Canimen Oyunu

Türkiye’de toplumsal değişimle birlikte Alevi topluluklarında ritüel sürekliliğinin 1980’li yıllardan sonra kamusal alana taşınmış olsa da kesintiye uğradığı bilinmektedir (Aça vd. 2017:58). Alevi toplulukların dini ya da din dışı ritüellerinin ve geleneklerinin temel motifleri müzik ve şirdir. Müzikli-danslı etkinlikleri ile moral değerlerin kuşaktan

kuşağa geçmesiyle bugüne taşınan Aleviliğin en önemli özelliği sözlü bir kültürel yapı unsuru olmasıdır (Okan 2004:66).

Sözlü kültürün bir unsuru ve Alevi topluluklarında rastlanan ve burada ritüel olarak ele alınan canimen, etimolojik olarak Farsça kökenli bir kelimedir. Şükun (1967:644)'a ait Farsça-Türkçe sözlükte anlamı; “Canlarımız tamamen birdir demek olup bir kimseye bir şey tevdi ederek iyi saklamasını ve kıymetini bilmesini tavsiyeden kinayedir” şeklinde açıklanırken, Kanar (2008:501)'ın sözlüğünde; “canım, cancağızım” anlamına yer verilmiştir.

Bu araştırmada “Canimen nedir?” sorusuna katılımcılardan K4, kelimenin sözlük anlamını destekler biçimde “*Canimen canım benim anlamındadır. İç içe canlar bir araya gelerek, her şeyin, sitemin yapıldığı, stresin atılması için cemaatin hep bir ağızdan canı gönülden söylediği ve oynadığı halaydır*” yanıtını vermiştir. Bunun yanı sıra katılımcılar genellikle canimeni; “*kadınlarla erkeklerin birlikte oynadığı, her yaştan insanın katılabildiği eğlence amaçlı bir oyun*” (K6, K9, K3, K4) şeklinde tanımlamıştır. Eskişehir yöresi Türkmen ağızlarını araştıran İleri (2008:309)'ye göre canimen; “söz kesme, nişan, kına, düğün, sünnet ve Hıdırellezlerde Türkmenlerin yaşlısıyla, genciyle oynadıkları bir tür halay çekme oyunu”dur. Öte yandan kentsel alanda ve örgün eğitim kurumlarında geleneksel kültürün geçiş olanaklarının sınırlandırılmış olması, modernleşme, batılılaşma gibi hedeflerin öne çıkarılması ile kentlerde ve eğitim alanında kitle kültürünün hâkimiyeti (Oğuz 2009:12) çocuklar ve gençler açısından geleneksel oyunların anlamının kaybolmasına zemin oluşturmuştur. Nitekim genç katılımcılardan birisi, canimeni “*anlamsız bir oyun*” (K10) olarak tanımlamıştır. Görüldüğü gibi oyun bir taraftan kuşaklararası aktarılırken öte yandan günümüz kuşağının ilgisini çekememektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar da Alevi gençlerin büyük bir kısmının kendi inançlarına yabancı olduğunu, Aleviliğin anlam dünyasından uzak olduklarını göstermektedir (Salman 2015:543, Eker 2019:182). Kültürel değişimi ele alan çalışmalar, yaşamın ve kültürün özünün, kuşaklararası etkileşime dayandığını vurgulamaktadır. Dünyayı algılama ve değerlendirme biçimleri ve araçlarıyla birlikte sosyo-kültürel yaşam ve nesiller de değişmektedir. Bu değişimin önemli bir aktörü iletişim teknolojilerindeki gelişmelerdir. Özellikle elektronik iletişimde yaşanan gelişmeler beraberinde kendine özgü bir kültür bağlamı ve kuşağı yaratmıştır (Özdemir 2019:129-130). Şahin (2019:13)'in vurguladığı gibi günümüzün neo-liberal yapılanması, toplulukların etkileşim, zaman, mekân, mensubiyet ve kültürlenme gibi somut, doğal ve organik yapı taşlarını buharlaştırmış ve ontolojik gerçekliklerini yitirmelerine neden olmuştur. Böylece topluluk için önemli olan bir ritüel, bilişsel ve sembolik birer yapı hâline dönüşmüştür.

Canimen; kaynağı halka dayanan, yaratıcısı belli olmayan bir kültürel miras olarak günümüze taşınmıştır. Dolayısıyla başlangıcını belirli bir tarihe dayandırmak mümkün değildir. Araştırma dâhilinde görüşmecilere “Canimen ilk olarak ne zaman oynanmaya başlamıştır?” sorusunu bir görüşmeci (K8) “*canimenin zemini ve zamanı yoktur*” diye yanıtlamıştır. Görüşmecilerden 80 yaşın üzerinde olan erkek katılımcı (K1), “*yağmur duasına ‘Ümmet Tepesi’ne çıkardık, o zaman da gençler kalabalık olurdu ve canimen çekerdik*” diye aktarmıştır. Ayrıca yaşlı katılımcıların ortak olarak söylediği “*önceleri köyde bulgur döverken gençler bir araya gelir imece usulü çalışır, dibek başında canimene de dönerdik*” (K5, K2, K7, K3) olmuştur. Yağmur duası, kış hazırlıkları gibi toplulukla yapılan işlerden sonra oynanması canimenin kaynağının; insan-doğa-Tanrı ilişkisinin farklı boyutlarında değerlendirilebileceği yönündeki varsayımı güçlendirmektedir. Canimende

yapılan eylemin semahta olduğu gibi “dönme” olarak ifade edilmesinin Alevilikte dönmenin sembolik anlamına gönderme yaptığı görülebilir.

Bir davranışın toplumsal davranış haline gelebilmesi için bireyden çıkıp bireyler arası sürekli ve düzenli bir yapı kazanması gerekmektedir (Arslantürk 2013:19). Canimen oyununda söylenen maniler, deyişler ve türküler sözlü kültür aracılığıyla aktarılmakta ve süreklilik kazanmaktadır. Nitekim, katılımcılar da büyüklerinden öğrendiklerini ifade etmiştir: “*Atalarımız, dedelerimiz hep oynardı, bizler de onlardan küçük yaşlardan itibaren öğrendik*” (K3). “Canimeni siz ilk ne zaman oynamaya başladınız” sorusuna görüşmeye katılan kişiler “*oyuna küçük yaşlardan itibaren girerdik ama biz sözleri bilmediğimiz için söylemezdik. Biraz büyüyüp genç kız ya da delikanlı olmaya başlayınca biz de söylemeye başladık*” (K7) yanıtını vermişlerdir. Ong, sözlü kültürdeki öğrenim yöntemlerini “*Çıraklık... müritlik, dinleme, dinleneni tekrarlama, atasözlerine ve bunları yeniden tertiplemeye hakim olma veya kalıplaşmış deyişlerle oluşturma, ortak geçmişe tek vücut olarak katılma...*” şeklinde sıralamaktadır (Akt. Okan 2004:66). Canimenin icrasında da icracıların küçük yaşlardan itibaren oyunu öğrenmeye başladığı, belirli yaşlara geldiklerinde ise oyunda “manilerin icracısı” olarak etkin bir role sahip oldukları görülmüştür.

Kültürel yapının sürdürülmesinde oyunlar önemli bir yere sahiptir. Anadolu Türkmen Alevilerinde eğlence amaçlı olarak kadın ve erkeklerin birlikteliğiyle gerçekleşen canimen oyunu günümüzde genellikle; söz kesme, nişan, kına, düğün, sünnet gibi törensel eğlencelerde, önceleri ise bulgur dövme, Hıdırellez, harman zamanı gibi kolektif faaliyetlerde oynanan bir halay türüdür. Canimen yöre insanının cinsiyet ve yaş ayırımı yapmaksızın dâhil olduğu türkü, deyiş ve manilerin karşılıklı atışmalar şeklinde icra edildiği bir oyundur. Bu oyun, ritüeller için açıklandığı gibi, “*kolektif*”tir ve “*bütün zamanı da kapsayan yoğun bir ortak çabanın ürünü*” olarak günümüze taşınmıştır (Durkheim 2011:31). Canimen, bir birikimin sonucu olarak kolektif benliğin gelişmesine katkı sağlayan bir oyun türüdür.

Canimenin icrasında kadınlar ve erkekler belirli bir sıralama ve cinsiyet ayırımı olmaksızın, daire formunda el ele tutuşur. Kendine özgü ezgiler ve maniler ile giriş yapılır ve oyuna sağ ayakla başlayan oyuncular kendi sağına doğru üç adım atarak dairesel hareketler çizer. Oyunun melodisine uygun olarak ellerin tutuş biçimi değiştirilerek eller serçe parmaktan tutulur ve öne-arkaya ritmik bir şekilde hareket ettirilirken dördüncü adımda sol ayakla iki adım geriye gidilir. Türk halk oyunları içinde bar, horon, zeybek ve halay gibi birçok oyun türü sağdan sola doğru, daire veya yarım daire formu üzerinde icra edilmektedir. Bu form, Türk halk oyunlarının geleneksel biçimsel formları olarak nitelendirilmektedir. Daire yönündeki dönüşün köken itibarıyla, şamanın esrime halinde daireyi oluşturmak için kullandığı dönüşün yönüne benzer bir özellik taşıdığı ifade edilmektedir (Ertural 2012:106). Canimen oyununun ilerleyen safhalarında oyuncular, söylenen manilerin ritmine ve atışmaların coşkusuna göre alkışla tempo tutarak oyunun ritmini artırır. Manilerin icrasında oyuna başlayan kişi maninin ilk iki mısraını söyler, oyunun diğer icracıları sözleri tekrar eder. Canimende herhangi bir enstrümana ihtiyaç yoktur. Eğer eğlencede davul varsa canimen söylenirken davul susar ve canimen deyişleri yöre halkının özgün besteleri ile seslendirilir. Melodisi yörede herkesin bildiği kalıp ezgiler olabilir ve sözler her canimen ezgisine adapte edilebilir, uzatılabilir (Cansız 2010:20). Canimenin ritmini adımlar ve tempoyu güçlendiren alkışlar belirler. Canimen manileri “*en fazla yedili ses aralığına sahiptir. Türküyü söyleyen kişi ya da grubun bitirdiği heceden diğerleri söylemeye başlar*” (Koçak 2003:15).

*Bahçelerde boz erik
İkimiz de güzelik.
İkimiz bir olursak,
Düşman bağırnı ezerik. (Kaynak kişi: K2)*

Canimen cinsiyet ayrımının olmadığı, kadın erkek eşitliğinin yansıtıldığı bir sözlü kültür geleneği olarak günümüze taşınmıştır. Alevi meclisinde kadın ve erkek yoktur. İnsan vardır. Can vardır. "Can", "canlar", "erenler" kavramları da sadece kadın veya erkek için kullanılmaz. Her iki cinsiyet için kullanılan ortak bir tanımlamadır (Özcan 2007:5). Canimen bu eşitliğin sembolik sunumudur. Görüşmelerde oyunu ilk başlatanın genelde kadınlar olduğu ifade edilmiştir. Eğlencenin ve birlikteliğin amaçlandığı canimende kadınlara yönelik nezaketin öne çıktığı görülmektedir:

*“Al elma yeşil elma,
Birin al beşin alma,
İlahi kadir mevlam,
Canım al, eşim alma.” (kaynak kişi: K4)*

Canimende genellikle; ‘sevgi, aşk, özlem, güzellik, sitem, ayrılık, gurbet, acı gibi duygular ve tabiat, savaş’ gibi temalar işlenmektedir. Oyun eğlenmek amaçlı ya da düğün, nişan vs. gibi törenlerde eğlence ve coşkuyu artırmak, grup içi dayanışmayı güçlendirmek amacıyla oynanmaktadır. Sahne sanatlarında ve halk oyunlarında kostüm, hem bir nesne olarak hem de bir işaret olarak özel bir anlama sahiptir. Kostümün işlevleri çok çeşitli sınıflandırılabilir; estetik, pratik, büyülü, ahlaki işlevler. Bölge, tatil, tören gibi çeşitli durumları anlatan işlevlerinin yanı sıra sınıf, statü, meslek, yaş ve inancı imlemeye yardımcı olan işlevleri mevcuttur. Bir işlev; bir nesne olarak kostümün kendisiyle veya bir işaret olarak kostümün gösterdiği yaşamın çeşitli yönleriyle ilgili olabilmektedir (Bogatyrev 1971:80). Canimen oyununun icrasında özellikle tercih edilen yöresel ya da geleneksel bir giysi bulunmamaktadır. Topluluğun, o gün birlikte olma nedenlerine göre oyuna katılanların kıyafetleri farklılık göstermektedir.

Oyunun belirli bir mekânı yoktur ya da oyun için özel bir mekân tasarımı yapılmamaktadır. Canimen kırlarda, evlerde, bahçelerde topluluğun eğlenmek istediği her alanda oynanabilmektedir (Kaynak kişi: K2):

*Kayabaşı pıtırak,
Gelin kızlar oturak,
Ne oturak ne durak,
Satlak da kurtulak.
Harman yeri düz olsa,
Düvensiz de sürülür.
Yarin güzel olunca,
Ekmeksiz de durulur.*

Canimenin oynandığı düğün, nişan, kına gecesi, Hıdırellez ya da yağmur duası gibi geleneksel kültürel örüntülerin her birisinde toplumun üyesi olan insan, bu ritüellere farklı nedenden dolayı katılabilir. Ama güdülenimleri ya da görünüşteki amaçları ne olursa olsun, ritüellerin büyük kısmının bilinç yükseltme kapasitesine sahip olduğu görülmektedir (Cohen 1999:54). Canimen oyunu da grup bilincini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Oyun birlik ve beraberlik duygusu ile sosyal paylaşımı geliştirmek, kuşaklar arası etkileşimi artırmak gibi işlevsel özellikler göstermektedir. Araştırmaya göre oyunun icracılarından orta ve üzerindeki yaş grubunun oyundaki en belirgin amaçları, eğlenceyi düzenleyen ev

sahibine duydukları saygı, sevginin bir ifadesi ve sunuş biçimidir. Oyundaki gençlerin amacı ise; aralarındaki birlik ve beraberliği geliştirmek, içinde buldukları grubun diğer üyelerine saygılarını sunmaktır. Araştırmalar oyunların icrasında daire formu ve el ele temas tekniklerinin ön planda olmasının grup etkileşimini güçlendirdiğini de göstermektedir. Grup merkezli, yaşlılarla karşılıklı etkileşime dayalı, psiko-sosyal faydalar üzerinde duran dans terapistlerine göre daire formunun, karşılıklı dokunmanın, müziğin, seslendirmenin, destekleyicilerin ve empatik hareketlerin, birinin diğerine ulaşmada birbirini teşvik edici duyguları harekete geçirdiği ileri sürülmektedir (Ertural 2012:108). Yöre halkının görüşleri de canimenin en önemli işlevinin toplumsal davranışı geliştirerek toplumu kategorize etmeden birlik ve bütünlüğü sağlamak, kuşaklar arası etkileşimi artırmak, toplumsallaşmayı sağlamak yönünde olmuştur.

Canimende oyunun lideri toplumsal statü veya rol konumlandırmasına göre değil, işlevsel özelliğine göre belirlenmektedir. Sözlü kültürün en önemli taşıyıcısı, anlam inşası olan dildir. Canimenin lideri oyunun diline hâkim olan katılımcıdır. Manileri, türkü sözlerini en iyi bilenler grubun lideri ve aynı zamanda o topluluğun belleği olur. Bu bireyler toplulukla iç içedir ve sözlü kültürün aktarıcısı konumundadır. Ancak İleri (2008:309), bu düşüncenin aksini savunmaktadır O'na göre; “*Canimen'de ve halayda başı çekmek statü göstergesidir. Aynı zamanda, düğün sahibine duyulan saygının bir ifadesidir*”.

“Canimenin başyım

Oynar yüzük kaşyım

Eller ne derse desin

Ben yarin oynayıyım.” (Kaynak kişiler: K1,K2, K5, K3)

İnsanlar aynı ritüele katılabilir ama farklı anlamlar bulabilirler. Katılımcı birey düzeyinde bireylerin grubuyla bağıntısı ve grup üyeliğinin dolayımından geçen dünyayla bağıntısı hakkında bir şeyler söylerler. Her ikisi de toplumsal sınırı inşa eder ve bireyin bu sınırı yaşantılamasına izin verir (Cohen 1999:58). Canimende katılımcıların amaçları, ortama ve bireyin öznel durumuna göre değişebilmektedir. Canimen oyununun açık işlevlerinin yanı sıra gençler arasındaki duygusal ilişkilerin inşası gibi örtük işlevinin olduğu da oyundaki manilerden anlaşılmaktadır. Kapalı toplumsal yapılarda cinsiyetler arası iletişim oldukça güçtür. Özellikle evlenme çağına gelen bireylerin eş seçimlerinde ortak mekânların kullanımı önem kazanmaktadır. Ancak bunun toplumsal kabulün sağlandığı alanda ve toplumun meşruiyet tanıdığı ölçüde gerçekleşmesi gereklidir. Bu kapsamda canimen buna uygun bir işlev ortaya koymaktadır.

Altın yüzük olayım,

Parmağına dolayım.

Oğlan sen pek güzelsin,

Yavuklun ben olayım.

(Kaynak kişi: K3, K1,K2, vd.)

Dere dolu kumunan,

Atmaya kürek ister.

Ergen kızın koynunda

Yatmaya yürek ister.

Gerçekte toplum ve birey uzlaşmaz karşıtlar değildir. İçinde yer aldığı kültür, bireyin yaşamını oluşturduğu hammaddeyi ona sağlar. Birey, bu malzeme yetersizse sıkıntı çeker, zenginse olanaklarını artırma şansını elde eder (Benedict 2011:268). Canimen de oyuna katılan bireyler için duygusal ve düşünsel malzemeyi temin ederek bireyin kişiliğini inşa etmesine katkı sağlarken sosyalleşme sürecinde de etkili olmaktadır. Gençler katıldıkları bu oyun aracılığı ile eğlenmenin yanı sıra haberleşmek, bilgi vermek, duygu ve düşüncelerini ifade etmek, mahremiyeti olan bazı kişisel duygularını meşrulaştırmak gibi

ihtiyaçlarını da karşılımaktadır. Canimende bireylerin umutları, beklentileri, aşkları, sevgileri, hüznüleri, sitemleri dile gelmektedir. Görüşmecilerden 60 yaşındaki erkek katılımcı canimenin en önemli katkısının; “*canimen, toplumun birlikteliğini göstermek, kadın, erkek, çocuk, yaşlı, genç bütün toplum bir kötülüğü olmayan, kendi eğlencesini kuran, kendi hamurıyla yoğurulan, dışa bağımlı olmayan, kendi örf ve âdetini devam ettiren bir toplum yapısı sağlar*” (K4) olduğunu söylemiştir.

*Canimencarasında,
Gül bitmiş arasında.
Başıma bir iş geldi,
Cahillik arasında. (Kaynak kişi: K1)*

Canimen oyununda iletişimi sağlayan en önemli enstrüman manilerdir. Maniye başlayan gençler, iç seslerini dillendirmekte, duygularını buldukları meclise bildirmektedir. (Kaynak kişi: K1, K2)

*Kayadan iniyordum,
Çağırсан dönüyordum.
Bir od oldum, bir pamuk,
Aşkından yanıyordum.
Şeklinde seslenen bir canimen üyesi genç karşılığında;
Kayalardan kalk da gel,
Yılan ol da ak da gel.
Ben sana dayanamam,
Dan (gece) yüzüne kalk da gel.*

Manisi ile yanıt almakta, sevdiğinden karşılık görebilmektedir. Topluluk sınırlarının onaylanması ve pekiştirilmesinde başvurulan simgesel düzenekler repertuarında ritüel öncelikli bir yer işgal etmektedir. Simgesellik bir aidiyet ve kimlik duygusu ve aynı nedenle, başkalarından farklı olma duygusu yaratır ve “*simgelerin her birinin anlamı, bireyin kendine özgü tecrübesinin dolayımından geçer*” (Cohen 1999:11-54-57). Canimende yöre halkının duygularının dilinin, sembollerin gücü ile nasıl bütünleştiği açıkça görülebilmektedir. Yukarıda açıklandığı gibi manilerde geçen “*od ve pamuk*” simgesel anlatıma örnek olarak gösterilebilir. Od ve pamuk sembolizmi kadın ve erkeğin, aynı mecliste birlikteliğini ifade eder. Bir başka örnek; “*turna kuşunun*” simgesel anlamlarla yüklü olmasıdır. Turna kuşu, Orta Asya’dan Japonya’ya, Kore’ye kadar geniş bir coğrafyada mukaddes olarak kabul edilmektedir. Alevî-Bektaşî folklorunda da önemli bir rol oynayan turna kuşu Hz. Ali’yi temsil etmektedir. Hoca Ahmet Yesevi’nin özelliklerinden birisi de turnaya dönüşebilmesidir. Turna kuzeyden güneye, güneyden kuzeye uçarken Hz. Ali’ye selam götürmekte ondan da selam getirmektedir. Turnayı gören sevgili, sevdiğinin kendisine neyi söylemesini istiyorsa, onu hissetmeye çalışacaktır (Aytaş 2003:14,16). (Kaynak kişi: K4)

*Bir çift turna gördüm yolda, yorulmuş,
Şahan vurmuş kanatları kırılmış.
O da bencileyin yardan ayrılmış,
Doğru bir katere gidin turnalar.
Diye seslenen bir canimen kadınına başka bir mani ile yanıt verilmektedir;
Yüksel turnam yüksel seni almazlar,
Tarayıp zülfünü ince örmezler,
Korkuyorum seni bana vermezler,*

Ya alırım ya yar yoluna ölürüm.

Yöre halkının; Anadolu'nun bozkırında yeşeren söz dağarcığı, mizah duygusu, kıvrak zekâsı, hazır cevap özelliği aynı zamanda kültürel kimliğinin anlamlarıdır ve bu anlam dünyası canimende de ifadesini bulmaktadır. (Kaynak kişi: K1):

*Elma verdim atarsın,
Ne musturluk satarsın.
El duydu, alem duydu
Kimin ağzın tutarsın.*

*Alçacık dağların meşesi yerde,
Yar siyah saçların yüzüme perde,
Elime geçersen bir tene (tenha) yerde,
Kurtuluş mu olur yalvarmayla.*

Sonuç

Bu çalışmada Ankara Kalecik yöresinde yaşayan ve Alevi Türkmenlere ait bir halk oyunu olan canimen sosyolojik bir yaklaşımla ele alınmıştır. Çalışmanın teorik çerçevesini Durkheim'ın din dışı ritüelleri ve Bascom'un folklorun işlevleri oluşturmaktadır. Canimen; kadın-erkek, genç-yaşlı her grup ve statüden bireylerin

bir arada oynadığı manili bir oyundur. Oyun, topluluğun özel günlerinde ya da bir arada olduklarında eğlence amaçlı oynanmaktadır. Oyun esnasında söylenen maniler; sözüyle, ezgisiyle özgün ve özeldir. Oyunun katı kuralları olmamakla birlikte ritüeliktir. Bu özellikleriyle; eğlence işlevinin yanı sıra oyun; eğitim, kültürel taşıyıcılık, kontrol, onaylama gibi belli başlı folklorik işlevleri yerine getirme niteliğine sahiptir. Canimen oyunu, özellikle kırsal yaşamda önemli bir değer aktarma aracı iken geçmişten bugüne devam eden işlevleri kaybolmaktadır. Ritüeller, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi, sürdürülmesi ve toplumsal düzenin sağlanmasında önemli işlevleri yerine getirmektedir. Aynı zamanda toplumsal yapıya uygun olarak değişime de açıktır. Canimen oyununun icrasının ve işlevinin de zamanla değiştiği anlaşılmaktadır. Yöredeki kültür-inanç sisteminde varlığını korumakla birlikte; oyunun sözlü belleğe dair kavramlarının giderek unutulduğu, görsel hafızanın kaybolmaya yüz tuttuğu gözlemlenmiştir. Kentleşme, göç, aile, eğitim, kültür gibi yapılarıdaki değişimle birlikte topluluğun yapısı da değişmiş, oyunu bilenlerin sayıları her geçen gün azalmıştır. Orta ve altındaki yaş grubunun oyunda söylenen mani ve türküleri tam olarak bilmediği, gençlerin de canimen oyununa ilgi göstermedikleri bulgulanmıştır.

Yaşam biçimlerinin değişmesiyle canimenin cinsiyetler arası eşitlikçi, bütünleştirici ve dayanışmayı sağlayıcı işlevi kaybolmaktadır. Günümüzde, unutulma tehlikesi ile yüz yüze olan canimen, kültürel kodları ve işlevsel özelliğiyle kıymetli bir sözlü kültür ürünü iken teknolojik ilerlemeler, kuşaklararası değişim oyunun hem niteliksel hem de işlevsel değişimine neden olmuştur. Değişen yaşam koşulları ile gelişen değerler sisteminde canimenin yeniden sentezlenip gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve yaşatılabilmesi için mevcut yapısının kayıt altına alınması, yazılı kaynağa dönüştürülmesi kültürel değerlerin yaşatılması açısından hayati öneme sahiptir. Bu araştırma canimen oyununu sosyolojik bir perspektiften ele almıştır. Oyunla ilgili daha geniş örneklem üzerinde çalışmaların yapılmasının ve oyunun tarihsel, kültürel, coğrafi özelliklerinin detaylandırılacağı araştırmaların kültürel ve bilimsel alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak Kişi	Ad/Soyad	Yaş	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri
K1	M. S	84	Nisan, 2014	Ankara
K2	S. S	80	Nisan, 2014	Ankara
K3	S.E	78	Nisan, 2014	Ankara

K4	E. Ü	61	Nisan, 2014	Ankara
K5	N. Ü	60	Nisan, 2014	Ankara
K6	E. S	46	Nisan, 2014	Ankara
K7	F. Y	55	Nisan, 2014	Ankara
K8	H. Ü	60	Nisan, 2014	Ankara
K9	E. S	40	Nisan, 2014	Ankara
K10	A. S	16	Nisan, 2014	Ankara

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %50; İkinci Yazar %50.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aça, Mehmet ve Mehmet Ali Yolcu. "Folklorda Örtük Ve Bozuk İşlev". folklor/edebiyat, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi. 23 (90) (2017/2): 47-58.
- Akın, Bülent. "Alevi Cem Ritüellerinin Sınıflandırması Sorunu ve Yeni Bir Sınıflandırma Önerisi". 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Ordu, Türkiye, 2017:45-62.
- Alver, Köksal. "Emile Durkheim ve Kültür Sosyolojisi". Sosyoloji Dergisi 21(3) (2010): 199-210.
- And, Metin. Ritüelden Drama Kerbela-Muharrem-Ta'ziye. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Arslantürk, Zeki. Sosyolojiye Giriş (1. Bölüm). Ed. İhsan Çapcıoğlu-Hayati Beşirli. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.
- Aydın, Erdoğan. Aleviliğin Tarihsel Şekillenışı. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2007.
- Aytaş, Gıyasettin. "Türkülerde Turna". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 28 (2003): 13-33.
- Barnard, Alan. Simgesel Düşüncenin Doğuşu. (Çev. Mehmet Doğan) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Benedict, Ruth. Kültür Örtüntüleri. (Çev. Mustafa Topal) İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Beşirli, Hayati. "Türk Devlet Sisteminde Toplumsal Düzenin İnşasında İşlevselci Bakış Açısıyla "Ülüş" ve "Cilik" Geleneği". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 63 (2011): 337-358.
- Bogatyrev, Peter. The Functions of Folk Costume in Moravian Slovakia. Paris: Mouton The Hague, 1971.
- Bottomore, Tom ve Robert Nisbet. Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi. (Türkçe Yayına Hazırlayan: Mete Tunçay ve Aydın Uğur) Ankara: Ayraç, 1997.
- Bozkurt, Fuat. Aleviliğin Toplumsal Boyutları. İstanbul: Tekin Yayınları, 1990.
- Cansız, Ferdi. "Eskişehir ve Yöresi Canimen Havaları". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2010.
- Cohen, Anthony P. Topluluğun Simgesel Kuruluşu. (Çev. Mehmet Küçük) Ankara: Dost Yayınları, 2007.
- Durkheim, Emile. Sosyolojik Yöntemin Kuralları. (Çev. Cenk Saraçoğlu) İstanbul: Bordo-Siyah, 2003.
- Durkheim, Emile. Dinsel Yaşamın İlk Biçimleri. (Çev. Özer Ozankaya) İstanbul: Cem Yayınevi, 2010.
- Durkheim, Emile. Dini Hayatın İlkel Biçimleri. (Çev. Fuat Aydın) Ankara: Eski-Yeni Yayınları, 2011.
- Eker, Pınar. "Kent Kültüründe Alevi İnanç Ve Ritüelleri: Mersin Örneği". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, 2019.
- Eroğlu, Türker. Halk Oyunları El Kitabı. İstanbul: Mars Basımevi, 1999.
- Ertural, Neslihan. "Şamandan Oyuncuya Giden Yolda Türk Halk Oyunlarının Yapısı ve İşlevleri". Gazi Türkiye Dergisi 11 (Güz 2012): 101-111.
- Hassan, Ümit. Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler. Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 2009.
- İleri, Canan. Eskişehir Türkmen Ağızları Söz Varlığı. Ankara: Başkent Klîşe Matbaacılık, 2008.
- James, Wendy. Törenselle Hayvan Yeni Bir Antropoloji Portresi. (Çev. Sevda Çalışkan) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.
- Kaeppeler, Adrienne L. "Dans". (Çev. Fatma Kanat Fay) Milli Folklor 33 (Bahar 1997): 102-105.
- Kanar, Mehmet. Farsça Türkçe Sözlük. İstanbul: Say Yayınları, 2008.
- Karaman, Kasım. "Ritüellerin Toplumsal Etkileri". SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 21 (Mayıs 2010): 227-236.
- Koçak, Hüseyin. "Türk Halk Müziği Terminolojisi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, 2003.

- Köprülü, Fuat. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1976.
- Marshall, Gordon. Sosyoloji Sözlüğü. (Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat, 1999.
- Neuman, W. Lawrence. Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar. (Çev. Sedef Özge) Ankara: Yayın Odası, 2013.
- Ocak, Ahmet Yaşar. Alevi Bektaşî İnançlarının İslamiyet Öncesi Temelleri. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- Okan, Murat. Türkiye’de Alevilik-Antropolojik Bir Yaklaşım. Ankara: İmge, 2004.
- Öcal, Oğuz. “Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği”. Millî Folklor 82 (Yaz 2009): 6-12.
- Özcan, Hüseyin. “Anadolu Alevi Kültüründe Kadına Bakışın Temelleri”. (Eylül 2007). 10 Nisan 2014. <http://turkoloji.cu.edu.tr/halkbilim/>.
- Özdemir, Nebi. “Kuşaklararasılık ve Kültürel Değişme”. Çocuk ve Medeniyet, 4 (7) (2019): 125-149.
- Peacock, James, L. “Ritüellerin Sosyal Evrimi Teorisi Üzerine Notlar”. (Çev. Adem Koç) Millî Folklor 69 (Bahar 2006): 141-147.
- Potapov, L. Pavloviç. Altay Şamanizmi (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları, 2012.
- Radloff, Wilhelm. Türklük ve Şamanlık. (Çev. A. Temir, T. Andaç, N. Uğurlu), İstanbul: Örgün Yayınları, 2008.
- Rappaport, Roy. “Ritüel”. (Çev. Kürşat Korkmaz) Halk Biliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 1. (Haz: M. Öcal Oğuz, Metin Ekici, Nebi Özdemir) Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006: 187-193.
- Salman, Cemal. “Göç Ve Kentleşme Sürecinde Alevi Kimliğinin Kültürel-Siyasal Değişimi Ve Dönüşümü”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2015.
- Swingewood, Alan. Sosyolojik Düşüncenin Tarihi. (Çev. Osman Akınhay) Ankara: Bilim ve Sanat, 1998.
- Şahin, İlknur. “Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik”. AÜİFD XLIX, sayı II, 2008: 269-285.
- Şahin, İlknur. “Kutlu Bir Oyun”. Gazi Türkiyat Dergisi, sayı 5, 2009: 541-568.
- Şahin, İlknur. “Ritüelden İnanca Sembolik Bir Yapılanma: Online Alevi Topluluklar”. MEDİAD-Medya ve Din Araştırmaları Dergisi, 2(1), (Haziran 2019): 7-28.
- Şahin, İlknur. “Dünya Kurmak”: Ritüel, Gerçeklik ve Dünya Görüşü”. KARE, 9, 2020: 133-166.
- Şükun, Ziya. Farsça-Türkçe Lugat. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1967.
- Wallace, Ruth ve Alison A. Wolf. Çağdaş Sosyoloji Kuramları. (Çev. Leyla Elburz ve M. Rami Ayas) Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.